

М. М. Лагодич

РОЛЬ О. Г. КОСТЕЛЬНИКА У СТВОРЕННІ «ІНІЦІАТИВНОЇ
ГРУПИ ПО ВОЗЗ'ЄДНАННЮ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ
З ПРАВОСЛАВНОЮ» ТА ПІДГОТОВЦІ
ЛЬВІВСЬКОГО СОБОРУ 1946 Р.

У статті висвітлено внесок львівського протопресвітера Гавриїла Костельника у процес возз'єднання Української греко-католицької церкви з Православ'ям та проаналізовано специфіку діяльності урядових органів радянської влади що до конфесійних трансформацій в Галицькому регіоні у 1945 — 1946 рр. Опіраючись на широку базу документальних свідчень, автор унаочнює основні шляхи реалізації возз'єдначних положень та планів подальшої структуризації релігійно-церковних відносин регіону запропонованих Костельником.

Ключові слова: Протопресвітер Гавриїл Костельник, «Ініціативна група по возз'єднанню греко-католицької церкви з православною», Львівський собор 1946 р., Руська православна церква (РПЦ), Українська греко-католицька церква (УГКЦ), Рада у справах РПЦ (РСРПЦ), уповноважений у справах релігії.

Певні кроки по ліквідації на Галичині УГКЦ робилися в 1939-1941 рр., коли ці землі опинилися в складі СРСР. Саме тоді розпочалось утвердження в цьому регіоні РПЦ як альтернативи УГКЦ: на Львівську православну єпархію в Москві був висвячений архімандрит Свято-Успенської Почаївської лаври — Пантелеймон (Рудик) [20, с.177]. Але в ці плани внесла корективи німецько-радянська війна.

Паралельно здійснювалися пошуки авторитетної особи серед духовенства УГКЦ, яка б стала лідером об'єднавчого процесу уніатів з Православ'ям. Вже тоді була зроблена ставка на львівського священника Г. Костельника. Фактично його шантажували, заарештувавши сина Богдана, але він не піддався. У рефераті «Чи можливе перетворення уніатської церкви в Західній Україні в автокефальну православну церкву?», який датований 10 лютого 1941 р., о. Г. Костельник досить скептично оцінював можливості переходу греко-католиків Галичини на Православ'я. Там він писав про те, що ідея переходу греко-католиків

на Православ'я в Галичині не має ніякої підтримки, більше того — викликає значний супротив [16,с.129]. Наприкінці реферату о. Г. Костельник доходив такого висновку: «...ідея про перетворення західноукраїнської уніатської церкви в автокефальну православну церкву надто передчасна і нереальна, бо не має реального тла під собою. Навіть у найкорисніших умовах, де церква мала би повну свободу рухів ... треба би вести довгу і нелегку ідейну боротьбу, щоб західноукраїнських уніатів перевести на православ'я» [16,с.129-130].

Г. Костельник, без сумніву, належав до яскравих і видатних діячів церковного руху на Галичині. Інша справа — як оцінювати його діяння. І основним серед цих діянь був Львівський собор 1946 р., який став однією з головних ланок у процесі ліквідації УГКЦ на теренах Галичини. На цьому питанні ми акцентуємо свою увагу в цьому дослідженні.

Мета дослідження полягає у виявленні внеску о. Г. Костельника в підготовку до конфесійних трансформацій в Галицькому регіоні у 1945 — 1946 рр., у контексті особливостей державної політики Радянського Союзу щодо Церков у Західній Україні.

Досягнення мети у статті розв'язано через такі дослідницькі завдання:

— проаналізовано стан наукової розробки теми та охарактеризовано джерельну базу дослідження;

— увиразнено етапи підготовки ліквідації УГКЦ в західних областях України;

— розкрито процес трансформації об'єднаних поглядів о. Г. Костельника у період 1941-45 рр.;

— акцентовано увагу на світоглядних поглядах отця Гавриїла та його бажання зберегти релігійну мережу Галичини;

— доведено, що вплив радянської релігійної політики на конфесійні трансформації та структурування церковних відносин у Галичині у 1945-1946рр., лише підігріли «восточні» погляди Костельника та прискорили його участь у справі організації релігійного об'єднаного процесу на Галичині.

Об'єкт дослідження — процес створення «Ініціативної групи по возз'єднанню греко-католицької церкви з православною» та підготовка Львівського собору 1946 р..

Предмет дослідження — вплив о. Г. Костельника на конфесійні трансформації у Галицькому регіоні у 1945–1946 рр.

Джерельну базу дослідження склали документи центральних і місцевих органів влади та різного роду управлінських структур СРСР, а також епістолярна спадщина українських богословів і церковних діячів.

Зокрема, найбільше неопублікованих документів, що безпосередньо стосуються теми нашого дослідження, виявлено і опрацьовано у фондах Державного архіву Львівської області (далі — ДАЛО), Центрального Державного Архіву вищих органів влади та управління України (далі — ЦДАВОВУ), Центрального державного архіву громадських організацій України (далі — ЦДАГОУ) [1-12].

Архівні джерела доповнюються друкowanими. Одним із найбільших фундаментальних видань, які на основі документів висвітлюють історію ліквідації УГКЦ на теренах Галичини, є збірник «Ліквідація УГКЦ (1939-1946). Документи радянських органів державної безпеки» у двох томах під загальною редакцією В. Сергійчука [16]. При написання дослідження були використані епістолярна спадщина ієрархів РПЦ [13-15].

Отже, джерельна база означеної теми, зважаючи на її видову різноманітність та змістовну насиченість, відкриває можливості для глибокого та різнобічного дослідження ролі о. Г. Костельника на процес ліквідації УГКЦ в СРСР.

Повернення у 1944 р. на Галичину радянської влади відкрило нову сторінку в історії УГКЦ. Під час німецької окупації уніатське духовенство Галичини, відстоюючи право українського народу на власну державу, стимулювало підвищення національної свідомості населення регіону, підживлювало його прагнення боротися за національне самовизначення. Зрозуміло, така позиція змушувала радянське керівництво виробити відповідну політику до УГКЦ. Тим більше, що на Західній Україні в післявоєнний період фактично велася війна українського націоналістичного підпілля проти радянської влади.

Розуміючи стан, у якому опинилась УГКЦ, її керівництво намагалось налагодити стосунки з радянським урядом, демонструючи при цьому толерантність та вміння дипломатичного маневрування. У жовтні 1944 р. митрополит Андрей Шептицький повідомив радянських урядовців про намір надіслати делегацію своєї Церкви до Москви, щоб привітати Й. Сталіна та уряд, а також обговорити питання пов'язані з діяльністю Галицької митрополії. До складу делегації митрополит включив священників Г. Костельника, І. Котіва та Г. Будзінського. Владика просив обласну раду посприяти у справі видачі для делегації перепусток до Києва та Москви, надати дозвіл скористатися літаком, а також організувати перебування духовенства у столиці [8, арк.40-41].

Справді, така поїздка відбувалася в грудні 1944 р., уже після смерті митрополита Андрея. Делегацію у складі о. Г. Костельника, о. І. Котіва та студита о. Г. Будзінського та Климент Шептицький було прийнято у РСРК при РНК СРСР, де вона передала листа Й. Сталіну та внесла у фонд Червоного Хреста 100 000 крб. На цій зустрічі о. Г. Костельник підійняв

питання про майбутню долю Греко-католицької церкви в СРСР [18]. Перебуваючи у Москві, делегація УГКЦ відвідала й Московську патріархію [6, арк.83].

Після поїздки в Москву о. Г. Костельник кардинально змінює своє ставлення до ідеї переходу УГКЦ у Православ'я. Якщо у рефераті «Чи можливе перетворення уніатської церкви в Західній Україні в автокефальну православну церкву?» [16, с.125-130], який датований 10 лютого 1941 р., о. Г. Костельник досить скептично оцінював можливості переходу греко-католиків Галичини на Православ'я, то в 1945 р. саме він очолює «Ініціативну групу по возз'єднанню греко-католицької церкви з православною». Чим це було обумовлено? З приводу цього ряд припущень. Існує думка, що на о. Г. Костельника вчинили тиск органи Народного комісаріату державної безпеки (НКДБ). Однак є й думка, що він пішов на співпрацю з радянською владою з ідейних міркувань — мовляв, спрацювало його «восточництво» й «помірковане москвофільство». Зрештою, існує думка, що о. Г. Костельник, ідучи на компроміси з радянськими органами, намагався зберегти повноцінне релігійне життя в Галичині.

Відомий український історик Я. Дашкевич, який був учнем о. Г. Костельника в Академічній гімназії у Львові, вважав, що вирішальним моментом у переході цього діяча на «православні позиції» стало його «простонародне москвофільство» й «восточництво», яке виражалося в різкому несприйнятті римо-католицьких впливів. Справді, це «восточництво» о. Г. Костельника неодноразово давало про себе знати. Наприклад, у 1943 р. на єпархіальному соборі у Львові він підняв питання уніатсько-ватиканських відносин, чим викликав гнів митрополита Андрія (Шептицького) [18]. Г. Костельник, вважав Я. Дашкевич, як теолог і як практичний церковний діяч «був людиною зачарованою на Схід, на Святу Русь, на реальне відродження цієї Святої Русі в Україні». Він «переходив на православ'я цілком свідомо», «не вважав це зрадою, а поверненням до лона східної церкви». Тим не менше, у відношенні національного Я. Дашкевич вважає о. Г. Костельника «колаборантом дуже високого рангу» [17, с.293-294].

Однак Р. Крип'якевич, який також був учнем о. Г. Костельника, вважав, що той був глибоко релігійною людиною і готував своїх вихованців до непростого життя в «атеїстичному суспільстві». Тому для нього важливим було зберегти Церкву й релігійне життя в умовах панування радянської влади [17, с.295-299]. Приблизно таких міркувань дотримувався й Л. Січкоріз, який непогано знав о. Г. Костельника. Він писав про те, що восени 1944 р. останнього часто викликали в органи НКДБ, допитуючи іноді по кілька днів. Його довго «обробляли», зви-

нувачували в антирадянській діяльності, пригадували, що його сини, Іриней та Зеновій, опинилися в дивізії «Галичина» і т.д. Пригадували йому й численні публікації про пріоритет Східної православної церкви. Зрештою, о. Г. Костельник пішов на співпрацю зрозумів, що коли не погодиться очолити Ініціативну групу, то Церква в західному регіоні буде ліквідована [17,с.307-311].

Очевидно, на о. Г. Костельника вплинуло кілька чинників. Не варто скидати з рахунку «восточництво» цього церковного діяча, яке ніби давало йому індульгенцію на такі дії. Звісно, спрацював і тиск органів НКДБ (існують документи про «бесіди» працівників НКДБ з о. Г. Котельником) [16,с.397-404]. Та все ж, на нашу думку, визначальним чинником було його прагнення зберегти Греко-католицьку церкву в умовах радянської дійсності — хай навіть «змінивши вивіску» і пішовши на компроміси. Він наївно вважав, що зможе «обіграти» органи НКДБ. Та сили були занадто нерівними. Для нього гра завершилася смертю.

Підготовка до системного наступу на Уніатську церкву розпочалася в березні 1945 р., коли тодішній голова РСРПЦ Г. Карпов розробив рекомендації щодо наступу на Католицьку Церкву в СРСР. Згідно плану передбачалося суттєве посилення позицій Православ'я в Галичині, а також створення Ініціативної групи, яка б задекларувала розрив українських уніатів із Ватиканом [21,с.87]. Проте основна ставка робилася на репресивні заходи щодо уніатського духовенства, передусім єпископату [16,с.391-395].

Сигналом для наступу на УГКЦ стала квітнева стаття Я. Галана «З хрестом чи з мечем» у львівській обласній газеті «Вільна Україна» [19]. Паралельно з цим почалися широкомасштабні репресії проти духовенства УГКЦ. У ніч з 11 на 12 квітня 1945 р. були заарештовані митрополит Йосиф (Сліпий) та єпископи Миколай (Чарнецький), Григорій (Хомишин), Іван (Лятишевський), Никита (Будка). У Львові також було заарештовано чимало уніатських священників, які забезпечували діяльність керівних структур УГКЦ [1,арк.52-66;16,с.468-478,491]. Тим самим діяльність цієї Церкви була паралізована.

Одним із наступних кроків по ліквідації УГКЦ мало бути створення «Ініціативної групи по возз'єднанню греко-католицької церкви з православною», але в листі голови РСРПЦ Г. Карпова до М. Хрущова, де було розписані заходи Московської патріархії та радянського уряду, що до укріплення позиції РПЦ у західних областях УРСР зазначалось: «Раді стало відомо, що в середині уніатської церкви в особі Костельника та інших священників створюється ініціативна група, яка повинна буде декларувати свій намір возз'єднатись з РПЦ» [9,арк.97-100]. Цей

лист датований 20 квітням 1945 р., тобто уже після квітневого наступу радянського уряду на УГКЦ.

У цей час відбулася розмова між архімандритом Климентом Шептицьким та о. Г. Костельником, під час якої брат покійного митрополита Андрея категорично відмовився ввійти до складу Ініціативної групи [18].

Вперше офіційно Ініціативна група заявила про своє існування 28.05.1945 р., виступивши із зверненням «До Всечесного греко-католицького духовенства в Західних областях України» за підписами організаторів групи отців Г. Костельника, М. Мельника та А. Пельвецького [1, арк. 1-7]. Цим же числом за підписом вищезгаданих священників був датований лист до Ради Народних Комісарів УРСР, в якому Ініціативна група просила дозволу для офіційної реєстрації [1, арк. 8-13].

18 червня 1945 р. Ініціативна група була санкціонована радянською владою як єдиний тимчасовий церковно-адміністративний орган, якому надається право керувати в повному обсязі існуючою Греко-католицькою церквою в західних областях УРСР і проводити справу возз'єднання [1, арк. 14-15].

Правда, з боку частини духовенства УГКЦ, яке поки що не було репресованим, були також спроби нормалізувати церковне життя. Так, архімандрит Климент (Шептицький) та отець І. Котів, зібравши навколо себе групу священників, у липні 1945 р. письмово звернулися до влади з проханням звільнити заарештовану ієрархію УГКЦ та надати можливість організувати церковно-правовий орган для упорядкування справ Церкви. Закономірно, органи радянської влади не пішли їм назустріч.

Паралельно з цим до «возз'єднавчого» процесу залучається й РПЦ. Власне, це передбачалося відповідними органами радянської влади. До греко-католиків Галичини звернулися ієрархи РПЦ (Московський Патріарх, Екзарх України й Львівсько-Тернопільський єпископ), закликавши їх «возз'єднатися» з Православ'ям [9, арк. 34, 41; 13; 14].

Ще в липні 1945 р., коли до Ініціативної групи приєдналось лише 140 уніатських священників, о. Г. Костельник планував процес «возз'єднання» на два роки. Щоб цей активізувати процес, він сам неодноразово виїжджав у райони, де зустрічався з місцевим уніатським духовенством [3, арк. 13-14]. Голова Ініціативної групи підкреслював, що перевиховання кліриків Греко-католицької церкви вимагає довгого часу, принаймні для цього потрібні не місяці, а роки.

У листі до патріарха московського Алексія о. Г. Костельник повідомляв, що станом на 3 жовтня 1945 р. до Ініціативної групи приєдна-

лось 810 греко-католицьких душпастирів, але підкреслював, «що дуже невеликий відсоток наших священиків, що приєднались до Ініціативної групи, зробили це по переконанню. Таких священиків не має напевно і 50. Другі це зробили, бо не має іншого виходу з сучасного стану. Але це не значить, що всі вони на 100 % папісти» [11, арк.93-111].

На зустрічах галицькі клірики піднімали питання про майбутню долю Церкви: чи не буде у слід за УГКЦ на цих теренах знищена і РПЦ; про форми прийому в РПЦ [10, арк.103-113]. Тому в своїх листах О. Г. Костельник давав патріарху низку практичних порад, виконання яких, на його думку, могло б прискорити процес возз'єднання греко-католиків Галичини із УПЦ: він просив надати уніатським священикам-целібату віком до 45 років, одружитись [5, арк.67-69]; висвятити на галицькі кафедри єпископів із греко-католицького духовенства; в головні міста Галичини перевести священиків, які були зорієнтовані на Православ'я [5, арк.64-66]; амністувати арештованих і засуджених уніатських священиків при бажанні їх переходу до РПЦ [5, арк.145-149].

У своїх листах о. Г. Костельник попереджав про специфічну рису галичан — внутрішній опір до насильного нав'язувань владою рішень. Він навіть передбачив можливість реbelieції — повернення частини духовенства і пастви назад до Католицизму. Тому пропонував, щоб процес повернення Галичини у лоно Православ'я проходив природнім та логічним шляхом. Згідно його задуму, майбутніми православними священиками мають бути вихідці з греко-католицького середовища, які зможуть звершити делікатну справу очищення обрядів від латинізмів. Після переходу Галичини у Православ'я, о. Г. Костельник пропонував надати Церкві на Галичині певний автономний статус у складі УПЦ на 25 років, завдяки якому поступово проходив би повільний процес зміни обрядів у відповідність до звичаїв Православної церкви. Більшість із цих пропозицій були взяті до уваги, з доцільністю яких були змушені погодитись і радянські урядовці [5, арк.139-140].

Патріарх УАПЦ Димитрій (Ярема) на початку 90-х років ХХ ст. наголошував про нібито досягнуту домовленість між о. Г. Костельником та представниками радянських органів, що процес опрацювання греко-католиків Галичини не буде інтенсифікуватися й матиме поміркований характер. Але ці домовленості після смерті о. Г. Костельника у 1948 р. явно не виконувались [18].

19 жовтня 1945 р. о. Г. Костельник підготував «Проект на закінчення акції Ініціативної групи по возз'єднанню греко-католицької церкви з РПЦ», в якому порушив низку важливих питань, пов'язаних із заключною фазою ліквідації УГКЦ. Зокрема він пропонував прискорити скликання загального собору, щоб не допустити проведення опози-

ційних єпархіальних соборів. Автор документу запропонував і «Чин возз'єднання священників-уніатів із православною церквою» [4,арк.5-8].

Імовірно, о. Г. Костельник вів свою гру. Він, попри те, що пішов на співпрацю з радянською владою, аж ніяк не належав до її симпатиків, а кроки, які робив по «возз'єднанню», мали переважно вимушений характер. О. Г. Костельник сподівався, що, формально зробивши Греко-католицьку церкву на Галичині Православною, він зуміє зберегти місце духовенство, не допустить у їхнє середовище вихідців з інших регіонів СРСР, а також збереже релігійні традиції й релігійну культуру, притаманну Галичині. При цьому він хотів, щоб «православ'я», яке постане на Галичині на базі греко-католицької церкви, мало глибокі місцеві корені. Про це він, зокрема, писав у листі до Московського патріарха Алексія I від 3 жовтня 1945 р: «Православ'я має мати вигляд, що воно якби само вирросло з нашого кореню і не має бути таким, що накинута» [5,арк.63].

Звісно, працівники радянських органів також розуміли, що о. Г. Костельник веде свою гру, тому голова РСРПЦ Г. Карпов вказував своїм підлеглим, що «необхідно бути надзвичайно обережними з використанням відомого нам протопресвітера Костельника» [7,арк.6], а уповноважений по Львівській області у листі від 12 липня 1945 р. відкрито звинувачував його у подвійній грі, яка, зокрема, виявлялася в його небажанні залучати до «возз'єднання» процесу духовенство РПЦ [5,арк.37].

Г. Костельник у процесі «возз'єднання» греко-католиків з православними робив ставку не на насильницькі методи, а на методи переконання. З його ініціативи і за його кошт була видана у 1945 р. брошура «Апостол Петр і Римські Папи, або догматичні підстави папства» [15], яка, на думку автора, мала зародити зерна сумніву серед греко-католицького духовенства щодо правильності католицької орієнтації [6,арк.72]. Він фінансував й інші заходи Ініціативної групи, спрямовані на возз'єднання уніатів з православними [5,арк.5]. Однак така активність, очевидно, не викликала великого ентузіазму з боку працівників відповідних радянських органів. Адже для них все це була релігійна пропаганда, яку вони сприймали насторожено.

Не змінилось ставлення радянських чиновників до о. Г. Костельника і після Львівського собору 1946 р., в організації якого він відіграв одну з ключових ролей. У листі до М. Хрущову зазначалося, що «Костельник до останнього часу находився під враженням собору, вважаючи, що він звершив велику справу і що тепер його ім'я в історії церкви уже укріпилось на багато сторіч» [2,арк.15]. У своїх дописах агенти звинувачували о. Г. Костельника у «подвійній грі» що-

до питань «возз'єднання» греко-католиків з православними. Так, агент «Метеор» повідомляв, про підтримку Г. Котельником опозиції греко-католиків до Православ'я. Зокрема, заявив: «...як це не дивно, але наша опозиція нам корисна, бо радянська влада до того часу на нас зважає, поки існує ця опозиція. Не будь її, на нас давно перестали би зважати...» Цікавим є повідомлення про ставлення о. Г. Костельника до Православ'я: «...Місцеві українці повинні приєднатись до православної церкви, хоча б для того, щоб спасти себе від репресій зі сторони більшовиків, які поставили собі за мету поступово знищити місцеву інтелігенцію. Лише під крильцем православної церкви вони в безпеці, оскільки уряд з великою довірою відноситься до православної церкви...» Далі він продовжував: «...Місцеві українці не хочуть зрозуміти, що православна церква у Львові має колосальне політичне значення. Тому Львів може стати осередком, який визначатиме в Україні ставлення до віри, її значення та вплив на маси...» Викладаючи причину свого переходу в Православ'я, о. Г. Костельник заявив: «...Після моїх відвідин Києва та Москви я зрозумів, що діячі церкви хочуть вчитись від Західної України у багатьох питаннях релігійного порядку. Тому церква в Західній Україні повинна бути вчителем для України Східної і лише тоді зрозуміють місцеві інтелігенти, чому Костельник погодився зайняти керівну посаду — організатора православної церкви у Західній Україні» [12,арк.26-27].

Наведені уривки засвідчують, що о. Г. Костельник, очевидно, щиро вірив у свою місію спасителя Церкви на Галичині. Але цей же документ вказує не те, що за ним прискіпливо слідкували працівники спецслужб. Практично кожен його крок для них був відомий.

Після проведення Собору о. Г. Костельник став непотрібний для радянських спецслужб. Більше того — почав їм заважати. Адже він щиро хотів зберегти повноцінне релігійне життя в Галичині й працював для цього. 20 вересня 1948 р. о. Г. Костельника було вбито.

Буквально через 20 хвилин після його смерті квартал, де був убитий о. Г. Костельник, оточили війська Міністерства державної безпеки. Правда, цікавив їх уже не Костельник, а його домашній архів. «Під час обшуку, який тривав навіть після похорону, — писав Л. Січкоріз, — вивезено всі документи, що торкались організації собору та ініціативної групи. Вивезено також велику кількість рукописів, що торкались наукових праць небіжчика в царині історії, теології та філософії. Ліквідована також була велика бібліотека» [17,с.312-313]. Тобто йшлося не лише про те, щоб фізично прибрати небажаного церковного діяча, а й вилучити письмові свідчення, які стосуються його діяльності. Ймовірно, в архіві о. Г. Костельника було чимало небажаних для радянсь-

ких спецслужб документів, у т.ч. й таких, які стосувалися Львівського собору.

Вищенаведені факти дають підстави стверджувати про те, що саме органи радянської влади брали активну участь у ліквідації Греко-католицької церкви на Галичині та у відповідному «інформаційному забезпеченні» цього процесу, а спецслужби лише використали Костельника. Маючи можливість емігрувати Він не скористався цим шансом, натомість розпочав боротьбу за Церкви на Галичині, адже щиро хотів зберегти тут повноцінне релігійне. Використавши авторитет та інтелект о. Г. Костельника у підготовці Львівського собору 1946 р. радянські спецслужби намагались нейтралізувати його, але він добровільно не сходив з релігійного небосхилу Галичини. Амбітність цього львівського душпастиря не лише позбавила його подальшої кар'єри в УГКЦ, але й життя.

Список використаних джерел

1. ДАЛО. Ф. 3. Оп. 1. Спр. 212. — 198 арк.
2. ДАЛО. Ф. 3. Оп. 1. Спр. 439–82 арк.
3. ДАЛО. Ф. р-1332. Оп. 2. Спр. 3. — 22 арк.
4. ЦДАВОВУ. Ф. 4648. Оп. 3. Спр. 7. — 47 арк.
5. ЦДАВОВУ. Ф. 4648. Оп. 3. Спр. 8. — 166 арк.
6. ЦДАВОВУ. Ф. 4648. Оп. 3. Спр. 20. — 97 арк.
7. ЦДАВОВУ. Ф. 4648. Оп. 3. Спр. 48. — 18 арк.
8. ЦДАГОУ. Ф. 1. Оп. 23. Спр. 887. — 48 арк.
9. ЦДАГОУ. Ф. 1. Оп. 23. Спр. 1638. — 150 арк.
10. ЦДАГОУ. Ф. 1. Оп. 23. Спр. 1639.–182 арк.
11. ЦДАГОУ. Ф. 1. Оп. 23. Спр. 1640. — 207 арк.
12. ЦДАГОУ. Ф. 1. Оп. 23. Спр. 4081. — 175 арк.
13. Божою Милістю, Смирений Макарій, єпископ Львівський і Тернопільський, священно-Архімандрит Почаївської св. Успенської Лаври. Пастирям і пастві Святої Православної Церкви і всім чадам Галичини. 24. 6. 1945. — Львів, 1945.–4 с.
14. Иоанн, митрополит Киевский и Галицкий, Экзарх всяя Украины. Божией милостью смиренный Иоанн, митрополит Киевский и Галицкий Экзарх всяя Украины пастырям и верующим греко-католической церкви проживающим в Западных областях Украинской ССР 4. 12 1945 // ЖМП. — 1946. — № 1. — С. 9-11.
15. Костельник Г. Апостол Петро і Римські папи, або догматичні підстави папства / Г. Костельник. — Львів, 1945. — 56 с.
16. Ліквідація УГКЦ (1939-1946). Документи і матеріали. Документи радянських органів державної безпеки. — К.: ПП Сергійчук М.І., 2006. — Т.І. — 920 с.
17. Гавриїл Костельник на тлі доби: пошук істини: Збірник наукових праць. — Львів-Ужгород, Граджа, 2007. — 526 с.

18. Петрук О. Ми повинні бути гранично чесними зі собою / О. Петрук // Вірю.— 1995. — № 9(35). — С. 4-5.
19. Росович В. (Галан Я.) З хрестом чи з ножом / Я. Галан. — Львів, 1945. — 21 (3) с.
20. Скурат К.Е. История Поместных Православных Церквей: Учебное пособие. В 2-х т. / К. Скурат. — М.: Русские огни, 1994. — Т. 2. — 320 с.
21. Стоцький Я. Держава і релігії в західних областях України: конфесійні трансформації в контексті державної політики 1944-1964 років / Я. Стоцький. — К.: ФАДА, ЛТД, 2008. — 510 с.

References

1. DALO. F. 3. Op. 1. Spr. 212. — 198 ark.
2. DALO. F. 3. Op. 1. Spr. 439.– 82 ark.
3. DALO. F. r-1332. Op. 2. Spr. 3. — 22 ark.
4. TsDAVOVU. F. 4648. Op. 3. Spr. 7. — 47 ark.
5. TsDAVOVU. F. 4648. Op. 3. Spr. 8. — 166 ark.
6. TsDAVOVU. F. 4648. Op. 3. Spr. 20. — 97 ark.
7. TsDAVOVU. F. 4648. Op. 3. Spr. 48. — 18 ark.
8. TsDAHOУ. F. 1. Op. 23.Spr. 887. — 48 ark.
9. TsDAHOУ. F. 1. Op. 23. Spr. 1638.— 150 ark.
10. TsDAHOУ. F. 1. Op. 23. Spr. 1639.– 182 ark.
11. TsDAHOУ. F. 1. Op. 23. Spr. 1640. — 207 ark.
12. TsDAHOУ. F. 1. Op. 23. Spr. 4081. — 175 ark.
13. Bozhoyu Mylistyu, Smyrenny Makariy, yepyskop L'vivs'kyu i Ternopil's'kyu, svyashchenno-Arkhimandryt Pochayivs'koyi sv. Uspens'koyi Lavry. Pastyryam i pastvi Svyatoyi Pravoslavnoyi Tserkvy i vsim chadam Halychyny. 24. 6. 1945. — L'viv, 1945.— 4 s.
14. Yoann, mytropolyt Kyevskyy y Halytskyy, Эkzarkh vsyya Украыны. Bozhyey mylost'yu smyrenny Yoann, mytropolyt Kyevskyy y Halytskyy Эkzarkh vsyya Украыны pastыryam y veruyushchym hreko-katolycheskoy tserkvy prozhyvayushchym v Zapadnykh oblastiakh Украыnskoy SSR 4. 12 1945 // ZhMP. — 1946. — № 1. — S. 9-11.
15. Kostel'nyk H. Apostol Petro i Rym's'ki papу, abo dohmatychni pidstavy papstva / H. Kostel'nyk. — L'viv, 1945. — 56 s.
16. Likvidatsiya UHKTs (1939-1946). Dokumenty i materialy. Dokumenty radyans'kykh orhaniv derzhavnoyi bezpeky. — K.: PP Serhiychuk M.I., 2006. — T.I. — 920 s.
17. Havryyil Kostel'nyk na tli doby: poshuk istyny: Zbirnyk naukovykh prats'. — L'viv-Uzhhorod, Hradzha, 2007. — 526 s.

18. Petruk O. My povynni buty hranychno chesnymy zi soboyu / O. Petruk // Viruyu. — 1995. — № 9(35). — S. 4-5.
19. Rosovych V. (Halan Ya.) Z khrestom chy z nozhem / Ya. Halan. — L'viv, 1945. — 21 (3) s.
20. Skurat K.E. Ystoryya Pomestnykh Pravoslavnykh Tserkvey: Uchebnoe posobyе. V 2-kh t. / K. Skurat. — M.: Russkye ohny, 1994. — T. 2. — 320 s.
21. Stots'kyu Ya. Derzhava i relihiyi v zakhidnykh oblastiakh Ukrayiny: konfesiyni transformatsiyi v konteksti derzhavnoyi polityky 1944-1964 rokiv / Ya. Stots'kyu. — K.: FADA, LTD, 2008. — 510 s.

Стаття надійшла до редакції 01.08.2014 р.

Н. Н. Лагодыч

Роль о. Г. Костельника в создании «Инициативной группы по воссоединению греко-католической церкви с православной» и подготовке Львовского собора 1946

В статье освещен вклад львовского протопресвитера Гавриила Костельника в процесс воссоединения Украинской греко-католической церкви с Православием и проанализирована специфика деятельности правительственных органов советской власти относительно конфессиональной трансформаций в Галицком регионе в 1945 - 1946 гг. Опираясь на широкую базу документальных свидетельств, автор делает наглядными основные пути реализации воссоединительных положений и планов дальнейшей структуризации религиозно-церковных отношений региона предложенных Костельником.

Ключевые понятия: Протопресвитер Гавриил Костельник, «Инициативная группа по воссоединению греко-католической церкви с православной», Львовский собор 1946 г., Русская православная церковь (РПЦ), Украинская греко-католическая церковь (УГКЦ), Совет по делам РПЦ (РСРПЦ), уполномоченный по делам религии.

M. Lahodych

The role of Fr. H. Kostel'nyk in creation of "The initiative group on the reunification of the Greek Catholic Church with the Orthodox" and the preparation of Lviv Synod 1946

The article highlights the contribution of Lviv Protosyber Havryil Kostel'nyk in the process of reunification of the Ukrainian Greek Catholic Church with the Orthodoxy and studies the specifics of the government activity of Soviet Power as to the religious transformations in Galician region in

years 1945-1946. Basing himself on a broad basis of documentary evidence, the author exemplifies the main ways to implement the reunification policies and plans of the further structuring of religious and church relations in the region proposed by Kostel'nyk. In particular, the stages of preparation of liquidation of the UGCC in the western regions of Ukraine are specified, and the evolution process of H. Kostel'nyk's unifying views in the period 1941-45 is disclosed. Particular attention is paid to his cooperation with the Soviet state authorities.

As a result of this study, we conclude that Fr. H. Kostel'nyk led his game. Though cooperating with the Soviet authorities, he never belonged to their supporters, because he hoped that, formally transforming the Greek Catholic Church in Galicia into the Orthodox, he could preserve the local clergy, religious traditions and religious culture inherent to Galicians. Besides, he wanted the "orthodoxy", which would appear in Galicia on the basis of the Greek Catholic Church, to have deep local roots.

Key concepts: Protopresbyter Havryil Kostel'nyk "The initiative group on the reunification of the Greek Catholic Church with the Orthodox", Lviv Synod in 1946, Russian Orthodox Church (ROC), Ukrainian Greek Catholic Church (UGCC), the Council of the ROC (RSRPTS), authorized person in religion affairs.